

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreséze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu I.

Blasiu 15 Octobre 1887.

Nr. 2.

Partea besericésca.

Despre susceperea membriloru noi in beserica.

Nu este indoela, cà beseric'a are potere, are dreptu de a primí membri noi in sinulu ei. Acestu dreptu l'au si deprinsu beseric'a in tempurile trecute, si lu esercita si astadi primindu in tote dilele membri noi in numerulu celoralalti: parte prin s. botezu, ceea ce se intempla in generalu, parte prin susceperu simpla candu adeca persone botezate in modu validu in alte confesiuni crestine dupa observarea prescrieloru canonice si legali se intorcu la credinti'a cea adeverata.

Ma vorbindu in genere beseric'a nu are numai dreptulu mai susu amentitu, ci deodata este si detoria si obligata se desfasiure totu zelulu si tota auctoritatea sa cu privire la deprinderea dreptului si obligatiunei deja amentite, intrebuintiandu tote midilocene iertate pentru de a atrage la sine, a castigá si a cuceri pentru adeveru pre toti celi ce suntu afora de elu.

Dreptulu si obligatiunea din cestiune se radima pre ordinulu generalu, pre inaltele mandate ale Domnului Christosu indreptate catra ss. apostoli prin cuvintele: „Mergându in tota lumea, invetiati tote poporele, botezandui pre ei etc.“ Mat. 28, 19. Si „Precum m'a tramisu pre mine Tatalu si eu ve tramitu pre voi“ Joan. 20, 21. Si erasi: „Si alte oi am, cari nu suntu din staululu acest'a si acele mi se cade a le aduce si glasulu meu voru audi si va fi una turma si unu pastoriu“ Joan. 10, 16.

Dreptu aceea preotii si implinescu o sacra detorintia, si se facu demni de tota recunoscienti'a atatu candu combatu erorii religionari cu arme morali, cu argumente convingutorie, catu si candu deslęga in-doielele altor'a.

Nesuinti'a preotului de a cuceri pre altii prin invetiatura, prin convingere si prin esemple bune e demna de tota laud'a. De reprobatu e in lucrulu acest'a numai intrebuintiarea midiloceloru neiertate precum sil'a, seducerea, amagirea si corumperile. Atare proselitismu l'a si reprobatu totudeuna beseric'a prin canonele ei, si statulu prin legile lui.

Ss. canone amenintia cu pedepse pre episcopii, cari nu se ingrigescu de intorcerea altor'a: „Episcopulu, care nu se ingrigesce de intorcerea ereticiloru, se se admoneze, si deca in siese luni nu va lucrá nemica in direptiunea acést'a, se se eschida dela s. cuminecatura“. Can. 121 sinod. Cartag.

Er' preotulu, care ar' admite si tolerá doctrine contrarie religiunei, contrarie adeverului e in periclu de a cadé in vitiulu indiferentismului reprobatu de s. scriptura prin cuventele: „Sciu faptele t'ale, cà nice esti rece, nice esti caldu; o de ai fi rece séu caldu, er' fienduca esti lasiu, si nece caldu si nece rece, te voiu lapedá din gur'a mea“. Apocalips. 3, 15—16.

Beseric'a nostra greco-catolica adunata in conciliulu provincialu I celebratu la anulu 1872 in titlulu I despre credintia, la capu IV despre indiferentismulu religionariu se esprima in modulu urmatoriu: „Lucrulu celu mai santu si mai importantu alu omului este religiunea, catra care densului nu-i este permisu a fi indiferente, cà precum ochiulu sensualu nu pote stá indiferente facia cu lumin'a fisica, chiaru asia nece ochiulu sufletescu séu ratiunea nu pote fi indiferenta, candu i se propune vre una descoperire cá dela Domnedieu purcésa, pentruca perfectiunea ratiunei stá

in unirea ei cu obiectulu propriu, care este adeverulu. Adeverurile celea descoperite sunt depuse in beserica cu indetoria de a le pastrá si a le propagá: dreptu aceea beseric'a cá depositari'a adeverurilor revelate, amesuratu chiamarei s'ale, nu pote fi indiferenta facia cu alte invetiaturi siesi opuse, pentrucá in casulu acest'a ea pre sine se-ar' negá, si ar' aretá cá adeverulu si eroarea intr'o forma le pretiuesce.

Acésta ratacire a indiferentismului religiosu fi reprobata inca in simburele ei de insusi auctorulu religiunei Domnulu nostru Isusu Christosu prin cuvintele: „Celu ce nu este cu mine, in contra mea este, si celu ce nu stringe cu mine risipesce etc.“.

Fiendu constatatu dreptulu si obligatiunea preotiloru de a lucrá in direptiunea indegetata, urmeza se aretamu ce pretiunde beseric'a, ce ceru ss. canone dela celi ce se intorcu la adeveru.

Dela cei nebotezati, déca aceia suntu adulti mai inainte de tote va se dica mai inainte de a se botezá, se recere: a) cá ei se faca pasulu acest'a din voia libera si nesilitu de nime dupa dis'a s. Augustinu: „*Neminem ad unitatem Christi esse cogendum, sed verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos catholicos haberemus*“, C. 23 q 6; b) cá ei se se intorca la crestinismu din motive curate, ceea ce pretindu ss. canone: „Evreii nu trebuie sei primesci: de nu se voru aretá, cá se intorcu cu anima curata“¹⁾. c) cá ei se fia initiati si instruiti in elementele religiunei crestine precum prescriu ss. canone „Carele va veni a se botezá, acel'a se invetie credintia . . . si se o spuna episcopulu séu preotulu, cá nu se cade a se botezá numai decatu“²⁾. Si erasi: „Celi ce in morbu au primitu botezulu, au se invetie dupa insanatosiarea loru simbolulu credintiei“³⁾. Invetiarea credintiei si spunerea aceleia o cere si beseric'a nostra greco-catolica, precum se vede din conciliulu provincialu I la titl. I *despre credintia*, in capu III, unde despre marturisirea credintiei astufeliu se pronuntia: „Beseric'a dela inceputulu ei, pretindea profesiunea esterna a credintiei si dela cei ce se apropiáu de primirea santulu botezu“.

Dupa disciplin'a de astadi susceperea prin botezu a adultiloru nebotezati se tiene de parochulu ori administratorulu oficiulu parochiale, carele va avé se arete episcopulu fia-care casu singuraticu de atare natura, si se nu boteze pre nemenea mai inainte de a fi cerutu si obtienutu dela episcopu facultate expresa spre aceea. Er' ce se tiene de pruncii nascuti din din parenti necrestini, e de observatu, cá dupa institutiunile besericesci, aceia nu se potu botezá de

catu cu express'a invoire a parentiloru sei¹⁾ si érași cu espress'a concessiune a episcopulu.

Lucatu e pentru celi ce se intorcu dela alte confesiuni crestine: ss. canone mai inainte de tote cern: a) cá ei se lapede erorii de mai inainte,²⁾ si se faca trecerea din indemn propriu si voia libera; b) cá ei se aiba usulu ratiunei si se fia instruiti in articuli de credintia, prin cari s'au deosebitu pana in acelu momentu de credinciosii besericei nostre si in actulu primirei solemne se depuna marturisirea esterna de credintia dupa formul'a prescria pentru orientali de santulu scaunu apostolicu.

Marturisirea credintiei dupa formul'a mai susu amentita o prescrie si conciliulu provincialu I alu besericei nostre in Titl. I Capu III si concil. prov. II Titl. I § 2, si trebuie se se observe acést'a prescriere pretotendenea unde se intempla casuri de intorceri.

Formul'a din cestiune dupa care e a se depune marturisirea credintiei din partea celoru ce se intorcu dela alte confesiuni crestine si in specia dela gr. orientali, se pote aflá intréga in conciliulu provincialu II Tit. I. § 2.

Acestea sunt prescrierile besericei cu privire la intorceri, de cari beseric'a se bucura intogma precum se bucura angerii lui Dommedieu in ceriuri de intorcerea unui peccatosu, pre candu de defectiunari séu de parasirea besericei se intristeza si le reproba, si nece intr'unu casu nu le pote permite; pentru ca atunci ar' lucrá in contra chiamarei de a aduce pre toti in sinulu ei celu santu.

Vedi bine cá statulu dupa principiile constituționalismului modernu, dupa principiile de libertatea religiosa a conscientiei si de egala indreptatire a tuturor confesiuniloru: atatu intorcerile catu si defectiunarele le tracteza fora distingere totu dupa un'a si aceea mesura. Din asta cauza statulu dupa principiile s'ale pre lenga observarea celoru de observatu permite si defectiunarele, pre candu beseric'a le reproba; er' cu privire la etatea celoru ce se intorcu ori defectiuneza, si cu privire la religiunea prunciloru din casatorie mestecate precum si in casulu candu unulu dintre parentii prunciloru trece la alta confesiune, statulu statoresce atari norme, cari nu se unescu cu canonele basericei, incatu ar' remané desierta ori ce incercare de a aduce in armonia prescrierile statulu in obiectulu din cestiune cu prescrierile s. beserice.

Cu tote acestea noi pre lenga observarea canneloru besericesci, obligatorie in forurile besericesci, suntemu detori se observámu si prescrierile statulu preste totu si in specia prescrierile referitorie la trecerile dela una confesiune la alt'a, pentru-cá trece-

¹⁾ Can. 8 sinod. VII ecumenicu séu alu doilea dela Nice'a.

²⁾ Can. 46 sinod. din Laodicea.

³⁾ Can. 47 alu sinod. citatu.

¹⁾ Const. Benedict. XIV »Probe etc«. Bul. edit. Luxem b.

²⁾ Can. 92 sinod. Trulan. Si can. 7 sinod. II ecumenicu.

rile facute cu calcarea aceluia prescrieri legali la forurile civile se judeca de nevalide.

E de lipsa dara că preotii noștri cari au de lucru cu asemeni treceri se cunoscă câtu de bine aceste prescise, pentru-că de una parte in atari casuri se se pota orientă si se pota dá îndrumari cu privire la observarea formalitatiloru legali celoru ce ar' voi se se intorca in sinulu bisericeii noastre, er' de alta parte se pota reclama pre cei ce ar' defecționă neobservandu formele legeri.

Din caus'a neobservarei formalitatiloru legali se nascu neintielegeri si cate una data reclamarile si concertarile intre preotii confesiuniloru ajungu pana la consistorie si judecatorie si se mira omulu câtu de incantu tractéza unii preoti atari cause de treceri; pentru ace'a spre orientarea respectiviloru in asemeni cause reproducemu aci articolulu de lege 53 din an. 1868, care cu privire la treceri prescise urmatoarele:

§. 1. Pre lenga observarea ordinațiuniloru si formalitatiloru determinate prin lege, stă in voia fia-carui a trece in sinulu altei confesiuni religioanice. §. 2. Trecerea e permisa aceluia, carele a ajunsu deja anulul alu 18-lea alu etatei s'ale. Inse muierile potu trece dupa matrimoniuulu loru, si deca n'au ajunsu etatea acést'a.

Acestea cu privire la principie. Er' ce se tiene de formalitati prescrie urmatoarele:

§. 3. Doritoriulu de a trece fia acela membru alu ori-carei biserice, trebue sesi descopere vointia acést'a parochului comunei s'ale bisericesci in presentia aloru doi martori alesi de elu. Si in 14 zile computate dela dechiaratiunea acést'a prima seu celu multu in 30 zile are a declară din nou in presentia aceluia seu a altoru doi martori asemenea din partea lui alesii inaintea parochului comunei s'ale bisericesci, cumcă remane si mai departe prelenga vointia s'a de trecere¹⁾. §. 4. Doritoriulu de a trece, trebue se cera atătu despre prim'a câtu si despre a dou'a s'a declarare dela parochulu acela caruia si- comunică vointia s'a de trecere, totu deauna câte unu *testimoniu separatu* scutitu de timbru²⁾. §. 5. Deca parochulu in ori si care casu si din ori si care cauza, nu ar' voi se dee *testimoniu* cerutu: martorii, cari au fostu presenti dau pentru ambele casuri *testimoniu separatu* scutitu de timbru. §. 6. Dupa-ce voritoriulu de a trece a aretatu *testimoniu* castigatu in modalitatea acést'a parochului religioanice aceluia, la care voiesce se tréca, biserica concernenta e prin acéșca deplinu indreptatita a-lu primi in sinulu ei. §. 7. Parochulu acela, la care a presentatu *testimoniu*le s'ale celu ce a trecut, la care adeca s'a terminatu trecerea, e indetoratu a incunoscintiă in 8 zile despre acést'a pre parochulu aceluia comunei bisericesci, de care s'a tienutu convertitulu mai inainte³⁾. §. 8. Tote faptele

¹⁾ De aci se vede că insinuarile colective seu cum se dice in massa precum seu intemplatu in unele locuri nu suntu legale, ci se recere că unulu fia-care individuu se faca declararea de trecere pentru sine si in person'a s'a.

²⁾ Din acestu §. resulta, că nu este destulu numai unu singuru *testimoniu*, ci pentru fia-care declarare se recere atestatu separatu.

³⁾ Prescrierea cuprinsa in acestu §. se recomanda atentiunei deschilinite a preotiloru respectivi, pentru că scimu din esperintia, că unii preoti au din nescientiă ori din alta cauza in casuri de treceri au intrelasatu observarea formalitatei din cestiune, si prin aceea si-au facutu numai loru-si neplaceri.

convertitulu, dupa trecere suntu de a se judecă dupa dogmele acelei biserice, la care a trecut si principiele bisericeii parasite de elu nu suntu in respectulu lui intru nemica obligatorie.

Er' cu privire la princi articolulu de lege mai susu citatu, statoresee urmatoriele: §. 12. Pruncii nascuti din matrimoniile mestecate: fetorii urméza religioanice tataniloru, er' fetele a mamelor etc. §. 14. Déca ore care dintre parenti trece la alta religioanice, pruncii netrecuti inca de 7 ani urméza pre convertitu dupa seculu loru. §. 16. Pruncii nascuti afara de casatoria, prin urmare ilegali, déca se recunosc din partea tatalui loru, cadu asemenea sub norma egale eu copii cei legiuiti: in casu contrariu urméza religioanice mamei loru. §. 18. Pruncii aflati, si preste totu atari prunci, ai caroru parenti nu se sciū, urméza religioanice aceluia, carele i-ă aflatu.

In fine se observa, că in archidieceșca gr. catolica de Alb'a Julia si Fagarasiu este prescisu, că oficiele protopopesci cu capetulu lui Decembre, se arete pre-averatulu ordinariatu metropolitanu tote casurile de trecere dela una religioanice la alt'a cate au obvenitu in decursulu anulul.

Dr. Ioanu Ratiu.

Despre provederea morbosiloru cu ss. Sacraminte.

de Dr. Victoru Szmięelski.

Conciliulu nostru provincialu I tienutu in a. 1872 la Tit. V cap. VI. *Despre Sacramentulu Ungerei de pre urma* al. ult. a decisu in modulu urmatoriu: *Deci Sinodulu indatoreșce pre parochi, că se invetie pre poporeni se a depune prejudetiulu acela, că si cum dupa primirea acestui s. Sacramentu neaperatu li-aru urma morte, ci din contra de ora-ce unulu dintre efeptele acestui s. Sacramentu póte fi insanatosiarea trupesca, déca asiū este placutu lui Domnedieu, credintiosii se nu amane primirea acestui s. Sacramentu pana la cele din urma.*

Din contectulu acestei decisiuni se vede lamuritu, că conciliulu aducundu decisiunea acést'a a avutu in vedere o prașca gresita de pre la noi si a voitu, se se indrepte prașca acést'a. Candu eu vorbescu despre decisiunea acést'a, nu voiu se acusu pre singuratici dintre preotii noștri cu ace'a, că densii dora nu ar' esecută intre altele si decisiunea acést'a, cutezu inse totusi se facu observarea, că pentru multe parti de ale bisericeii greco-catolice romane si decisiunea acést'a a remasu numai litera morta. Si óre din ce cauza?

Pre unde clerulu nu esecutéza decisiunea acést'a conciliara, aceluia-si cleru 'i e indemanatica scus'a, că nu elu ar' fi de vina, ci poporeni lui, si la scus'a acést'a se mai adauge apoi si observarea, că chiaru si numai incercarea de a introduce reforme la noi ar' fi deja forte grea, déca nu chiaru desiérta ori chiaru periculosa nu sciū din ce punctu de vedere. Se fia óre indreptatita scus'a acést'a? Candu e vorba de reforme salutare, se fia óre de ajunsu, déca nu facemu

altu ceva, decatu cã ne scusamu cu ace'a, cã realizarea unoru reforme cã acestea e forte grea? De cate ori nu ne mandrimu noi cu ace'a, cã la noi in inimele credintiosiloru sentiulu religiosu e atatu de inradacinatu, incatu in privinti'a acést'a numai temerea de escesu e indreptatita? Si cine ar' fi acel'a, care ar' poté, se demustre, cã mandrirea acést'a a nostra ar' fi nein-dreptatita? Pentru ce aru fi deci grele la noi reformele, mai alesu candu ele privescu nemidilócitu mantuirea sufletelor? Éra de alta parte chiaru si déca realizarea unoru reforme cã si acést'a ar' fi forte grea, óre sjeđe-ni-se se ne spariamu de astu feliu de greutati, noi, caror'a inca ne suna cuvintele apostolului: *Predica cuventulu, stãi asupra cu vreme, si fara de vreme, mustra, cërta, indémna, cu tota rabdarea si cu inveniatur'a*¹⁾?

Dara se vedemu, déca greutatea in casulu acest'a e chiaru asia de grozava, incatu pastoriulu sufletescu se-si pérda curagiulu, deja mai inainte de ce ar' fi cercatu macaru invingerea ei?

In ainte de tote déca consideramu starea faptica a lucrului, trebuie se ne convingemu, cã sinodulu provincialu a purcesu forte intieptiesce si atuncia, candu a adusu decisiunea citata mai susu. E adeca prea adevveratu, cã pre preoti nu-i chiama ómenii destulu de tempuriu la morbosii sei. De securu cunoscemu cu totii prea bine faptulul acel'a catu se pote de tristu, cã in proportiune se dau destule casuri de acelea, cã nu numai ómeni de aceia, pre cari 'i ajunge mortea pre neasteptate, ci si de acei'a, cari au fostu chiaru multu tempu morbosu, inca moru fara de a fi primitu ss. sacramente. Éra unu fenomenu de tote dilele e acel'a, cã ómenii chiama pre preotu la morbosu numai atuncia, candu acesti'a deja tragu de morte, si intre astu feliu de impregiurari desperate preotulu inca aude dorinti'a nu chiaru modesta, cá densulu se le oferésca inca si acum mangaiarile religiunei asia, precum se cuvine. Si chiaru si acést'a o facu ómenii nu atat'a, pentru cã se ingrigescu de mantuirea sufletésca a morbosului, ci mai vertosu indemnati numai de desiért'a iubire de sine, voindu se tréca de bunu si religiosu in aintea lumei si dandu forte multu pre ace'a, cá in estrasulu matriculariu se se pota ceti, cã repausatulu in Dommulu si asia dara si ai lui au implinitu cu consciintia tote, cate pretinde religiunea si beseric'a. Éta acést'a e starea faptica din care a purcesu pentru sinodu indemnulu de a aduce decisiunea amintita.

Si ce se fia ore caus'a acestei népasari? Precum am amintitu mai susu, nici prin minte nu-mi trece, se invinuescu pre credintiosii nostri pre nedreptulu cu lips'a sentiului religiosu. Poporulu nostru are sentiulu

acést'a, dara atat'a inca nu e destulu. Sentiulu acest'a trebuie adeca se se cultive, éra acést'a are se o faca preotimea. Nepasarea ace'a o produce deci numai faptulul acel'a, cã multi dintre preotii nostri nu-si dau destula silintia spre a desvoltá din ce in ce totu mai tare sentiulu acel'a in poporeniiei sei si spre a dá acestui sentiu de a pururea directiunea cuvenita cu acea rivna si cu acelu devotamentu, care-lu astépta dela densii cu totu dreptulu atatu binele besericee preste totu, catu si celu alu credintiosiloru singuratici. Nu avemu deci, se ne miramu, déca aflamu, cã poporulu la noi se teme preste mesura si fara de nici o cauza, cã provederea morbosiloru cu ss. sacramente, ma chiaru si numai amintirea loru ar' iritá si nelinistí forte tare pre morbosu si astu feliu i-ar' grabí mortea.

Asia e, ómenii numai si numai din caus'a acést'a amana mangaiarile religiunei pana la cele din urma ale morbosului, candu acest'a deja nu mai scie séu abia mai scie de sine. L'indu cã atuncia ómenii, cari stau in giurulu morbosului, 'si pierdu capulu, éra mortea nu astépta, pana candu densii 'si voru veni in ori, de multe ori se intempla, cã preotulu sosese, dupa ce morbosulu deja a moritu. Apoi chiaru si déca, preotulu 'lu affa inca in viatia, óre poté va fi de ajunsu pregatirea, ce o face morbosulu intre astu feliu de impregiurari trecundu la eternitate? A fara de ace'a, cã astu feliu se periclitéza séu devine problematica mantuirea sufletésca a morbosului, urméza si unu reu mai generalu din nepasarea ace'a. Pre lenga pracs'a acést'a s'a potutu adeca nasce forte usioru si s'a potutu inradaciná prejudetiulu acel'a, cã sosirea preotului ar' fi pentru morbosu prevestirea mortii, pentru cã in astu feliu de casuri desperate morbosulu de regula si more cu pucinu dupa ce a primitu ss. sacramente. Astu feliu provederea morbosului a ajunsu la noi, de sémena in credinti'a poporului binisioru cu o sentintia de morte. Éra dupa ce prejudetiulu acest'a a prinsu radacine adunce in credinti'a poporului, se nu ne mai prinda mirarea, déca pre caseni 'i cuprinde spaima mare, candu se intempla, cã preotulu sosese vre o data nechiamatu si fara de veste spre a cercetá pre celu morbosu, si déca densii in spaim'a loru nu sciu, se faca altu ceva mai in graba, decatu cã roga pre preotu: pentru Domnedieu, numai despre marturisire, cuminecare se nu amintésca cum va ceva in aintea morbosului, pentru cã din ace'a i-ar' veni mortea. Éra morbosulu chiaru si numai vediendu pre preotu langa patulu seu devine nelinistitu si iritatu, si spaim'a mortii 'lu cuprinde.

Rare voru fi casurile acelea, in cari nelinistea si iritarea acést'a ar' poté lipsi cu deseversire, pentru cã omulu scie se faca pentru sine conclusiuni din

¹⁾ II Tim. 4, 2.

faptele altor'a, si natur'a omenesca se inspaimenta de morte si nu se pote negá pre sine. Dara nelinistea acést'a totusi s'ar' poté reduce la o mesura mica. Spre scopulu acest'a esista numai unu singuru midilocu: Preotulu se indemne pre poporeni se, cá densii se nu amane chiamarea preotului pana in momintele cele din urma ale morbosului, ci se-lu chiane deja atuncia, candu morbulu adevratu cá incepe a fi seriusu, dara pentru ace'a cei din giurulu morbosului totusi potu inca se spereze, cá acest'a se va reinsanetosia. Dora beseric'a nu a dispusu sacramentele moribundiloru numai pre sém'a celoru ce tragu de morte, ci pre sém'a tuturor celoru ce se afla in pericolulu de a mori, chiaru si déca pericolulu acest'a nu i-ar' amenintia deja in fia care clipita. Intentiunea acést'a a besericeí o esprima si decisiunea conciliara citata mai susu. Credintiosii si preotulu aiba numai in vedere intentiunea acést'a a besericeí si satisfaca acestei intentiuni, si atuncia densii si in line'a prima preotulu voru avé lipsa numai de pucina prudintia, si nimica nu va fi mai usioru, decatu cá se provéda pre morbosu cu tote mangaiarile sufletesci fara de a causá acestui'a vre o nelinistire ori iritare, care se fia pericolosa ori funesta macaru si numai la parere. Si déca omenii morbosului totusi s'aru teme de nelinistirea ori iritarea acestui'a, fia densii convinsi, cá iritarea acést'a va fi cu atatu mai mare, cu catu se amana mai tare conferirea ss. sacramente. Dóra in decursulu morbulu poterea de resistintia a organismulu trupescu decresce din ce in ce, si astu feliu morbosulu devine din ce in ce mai incapace de a suportá iritari de acelea, fia ele trupesci ori sufletesci.

É forte la loculu seu, déca voiu se amintescu aci un'a din esperintiele cele mai pretiose, cari le-am facutu pre tempulu, candu me pregatiam pentru oficiulu meu de acum. Lips'a de recreare me duceá pre atuncia din candu in candu din aerulu Vienei celu petrunku de fumulu fabricelor si de colbulu stradeloru afara in cerculu poporulu din Austria inferiora. Amblandu prin provinci'a acést'a crucisiu si curmedisiu am aflatu, cá acolo viati'a besericésca mai pretotindenea infloresce, si déca asi stá se descriu in florirea acést'a cu de amenuntulu, multor'a dintre omenii nostri li-s'ar' paré, cá eu le spunu numai o poveste. Voiam, se sciú caus'a acestei in floriri, si nu am avutu lipsa de multa batere de capu spre a o aflá. Viati'a besericésca infloresce pre acolo pentru ace'a, pentru cá credintiosii de pre acolo 'su dedati a primí adese ori ss. sacramente ale penitentiei si eucharistiei. Nu-su prea rari pre acolo credintiosi de aceia, cari se impartasiescu in fia care luna, ma chiaru si in fia care septemana cu Preasantulu Sacramentu alu Eucharistiei. Atuncia me intrebam, cá pentru ce nu-su crestinii si pre la noi asia? De atuncia

'mi repetiescu adese ori intrebarea acést'a si nu sciú, cine 'mi va respunde. Destulu cá déca s'ar' deprinde si pre la noi usulu de a primí ss. sacramente mai adese ori, credintiosii candu i-ar ajunge vre unu morbu, de securu nu s'aru in- spaimentá de ele, ci dorindu aru dori, se se impace catu mai in graba cu Domnedieu, cá mortea nu cum va se-i afle nepregatiti. Si conciliulu nostru provincialu I la Tit. V capu IV a decisu urmatoriele: *Sinodulu — indatoresce pre parochi, se invetie pre credintiosii se, cá si mai adese-ori se se apropie cu cuvenit'a devotatiune de més'a Domniulu.* Si acum éra intrebu, cá pre la noi crestinii pentru ce nu-su asia? si cine póta vin'a? (Va urmá).

Petrecerea Parintelui Radu la Bucuresci.

Foile nóstre politice de dincóce si de dincolo de Carpati s'au ocupatu in anulu acést'a si in anulu trecutulu fórté adese-ori cu parintele Demetriu Radu, preotu románu greco-catolicu, carele petrece in Bucuresci. Nici un'a in sa din acele foi nu a prezentatu positiunea parintelui Radu in adevrat'a ei lumina, ci tote s'au silitu a ne presentá pre acestu preotu teneru, inteligentu si zelosu cá pre unu fanaticu, carele se incérea a surpá „religiunea ortodoxa“ si a turburá consciintia religiósá a Romaniloru de dincolo de Carpati, si carele prin lucrarea sa neintielépta si importuna instrainéza anemele Romaniloru de catra beseric'a unita din Transilvani'a si Ungari'a.

Noi amu intielege nedumeririle foiloru nóstre politice si sgomotulu, ce l'au facutu in contr'a petrecerei parintelui Radu la Bucuresci, déca acestu preotu pre lènga calitatile lui spirituale, ar' dispune totu odata si de nesce midilóce materiale, cari se póta stá in cumpèna cu resursele besericeí ortodoxe, si déca ar fi dusu cu sine o falanga de vre-o 200 preoti uniti, totu unulu cá unulu, cu ajutoriulu caror'a se organizeze o propaganda puternica in tóta Romani'a, seau déca densulu in predicele ori in conversatiunile, ce le-a avutu in viati'a sociala, ar fi atacatu cu unu singuru cuventu religiunea „ortodoxa“ in tonulu acel'a, in care beseric'a nóstra unita este atacata din candu in candu de foile nóstre politice, nu numai in trecutulu si cu pucine cuvinte, ci in articoli scrisi anume, cá se o descrediteze.

Nemicu din tote acestea nu s'a intèmplatu!

Parintele Radu este unulu din acei preoti, cari se intereséza nu numai de progresele materiale si culturale, ci si religiose si morale ale Romaniéi, si astu feliu inca inainte de a pasí pre pamentulu tierei romanesce, elu a trebuitu se se convinga chiar' din enunciativunile pressei románe, cá si in acést'a tíera religiunea si moral'a crestina dispore totu mai tare din mintile si animile ómeniloru, si cá s'au aflatu barbatii

de pozițiune înaltă, cari în scrierile lor au atacat chiar și principiile fundamentale ale religiunii creștine, cum sunt: esistența unui Domnediu personal și deosebit de lumea ce a creat-o cu voia lui preasanta și prea-poternică, nemurirea sufletului, revelațiunea pozitivă domnediească și altele asemenea.

De alta parte știă, că foarte mulți romani greco-catolici din Transilvania și Ungaria trecu în fiecare anu granițele, și fiindu-că sunt mai toți omeni cu carte, cei mai mulți dintre ei se aședea pre la orășe, dar' mai cu sēma în capital'a României, unde venindu în atingere cu societatea indigenă, seau trecu cu totul în sinul bisericeii ortodoxe, seau traiescu așa, cum traiescu toți omenii fără de religiune.

Parintele Radu, carele este adēnu convinsu de adevērul religiunii, ce o profesōza, nu potea vedē cu nepasare deslipirea unui numeru însemnatu de români greco-catolici dela sinul bisericeii lor strămosiesci, și fiindu-că și iubesc nespusu de multu natiunea sa și este petrunsu de adevērul, că dela înflorirea religiunii adeverate și dela cultivarea sēntiului religiosu atērna marirea popōrelor, nu potē privi, fără a fi cuprinsu de dorere, la apuērea credințelor religioase și la stingerea sēntiului religiosu din mintile și animile romanilor preste totu, și în specie a romanilor greco-catolici stabiliți în Români'a.

Aceste sunt, după parerea noastră, motivele, cari au înduplecatu pre parintele Radu a trece în Români'a spre a înființa cu aprobarea auctorității supreme bisericești o parochia greco-catolică în capital'a țerei românești.

Ori ce omu, care nu uredesc biserica românească unită, trebuie se admită, că lucrarea parintelui Radu în direcțiunea amintită este legitimă și deplin îndreptățită, căci dacă reformatii și luteranii au dreptulu de a formă comunitati religioase în Români'a, ba chiar' a fi subvenționați, precum se vorbește, din partea statului, fără a se se nelinicesc seau se se turbure cineva: atunci numai o ură neîmpacată ascunsă sub mască a unui romanismu falsu pōte tagadui romanilor greco-catolici, cari au contribuitu atât de multu la dezvoltarea noastră culturală și națională, dreptulu de a-si formă comunitati religioase pre pământu românesc.

În această misiune, a cărei legitimitate apare destul de limpede din cele precedente, parintele Radu nu potea contă de locu la ajutoriulu și spriginulu materialu alu romanilor greco-catolici din Transilvania și Ungaria, deōrece lipsele acestor'a aci în patria sunt atât de mari, încātu trecu preste mesur'a mijlocelor, de cari dispun densii spre acoperirea acelor lipse. De ace'a parintele Radu a pinitu cu bucuria ajutoriulu, ce i-sa intinsu din partea Archiepiscopului latinu de Bucuresci Escelenti'a Sa Paulu J. Palma, carele pana acum a datu dovedi

eclatante, că este consciu de legatur'a de sânge, ce esista între Romani și Italiani, și că anim'a lui este destul de mare, pentru-că se cuprinda o iubire înfocată pentru amendou natiunile sorori.

Ajutoriulu acest'a consiste în unele officie, ce s'au incredințiatu parintelui Radu în sinul bisericeii latine din Bucuresci, pentru-că se i-se faca posibilă rămânerea lui acolo, pana cându și va potē ajunge scopulu, pentru care a trecut în România. Insa tocmai ast'a i-dōre pre foarte mulți diaristi, că pentru-ce parintele Radu s'a pus în servitiulu unei biserice străine, și pentru ce nu și-a început lucrarea cu totul independentu de Archiepiscop'i'a latină? Spre liniscirea acestor' omeni, noi, cari cunoscem destul de bine pre parintele Radu, potēmu dechiară cu tota francheți'a, că densulu nici odată nu și-ar fi pusu poterile sale în serviciulu bisericeii latine din Bucuresci, dacă nu ar' fi fostu convinsu, că și în sinul acestei biserice încă pote fi folositoriu neamului românesc și că deocamdata numai pre calea acest'a pote se-si ajunga scopulu principalu.

Pentru-că ori și cine se se convingă despre adevērul acestei asertiuni, merita, se consideram mai de aproape singuraticele officie, ce le pōrta densulu în biserica latină din Români'a.

Este cunoscutu tuturor, că parintele Radu funcționeza că secretariu alu Archiepiscopului latinu de Bucuresci. Inse dacă nimēnuia nu i-a trecut prin minte, se faca imputare Primatului Calinicu, cându și-a ținutu de secretariu unu strainu romano-catolicu, noi nu potēmu pricepe pentru-ce trebuie se ne scandalizăm, cându vedem, că unu Archiepiscopu latinu incredințieza unui Romanu neaosiu unu officiu atât de importantu, în virtutea caruia Parintele Radu a lucrat și lucra și acum spre a dă o direcțiune românească unei biserice alcătuite din straini.

Este dreptu, că parintele Radu funcționeza că profesorul la seminariulu teologicu alu Archiepiscopiei latine, dar' care romanu nu se va bucură vedindu, că într'unu seminaru strainu, unde pana acum nu se propuneă nici unu studiu în limb'a românească, acum deja se propune în această limbă unu studiu foarte importantu și anume: istori'a bisericească și încă după unu manualu românesc compus de profesorulu Dr. Ales. Gram'a, și introdusu și în seminariulu din Blasiu?

Asemenea este foarte adevēratu, că parintele Radu țiene din cându în cându cate o predică în biserica catedrală latină din Bucuresci, inse desi predicile lui au fostu ascultate de unu publicu românesc numerosu și inteligentu, totusi pana acum nu i-s'a potutu face imputarea, că ar' fi atacat macar cu unu singuru cuventu religiunea ortodoxă, de orece în predicile sale, laudate chiar și de diuarele acatolice, a des-

voltatu și aparatu numai acele adevăruri, cari trebuie se le admită și adepții religiunii ortodoxe. Afară de acea, noi credem, că nu avem motivu suficientu de a ne superă, cându vedem, că în biserica monumentală latină din București, unde până acum nici unu romanu nu și-a pus petiorulu, resună și unu glas romanesc, vestindu în dulcea noastră limbă adevărurile fundamentale ale religiunii creștine, și luminându mintile unui publicu romanesc, care dorere! nu prea are ocaziune nici chiar' în capitala României de-a audi întraltu locu aparându-se acele adevăruri, pre cari se bazează civilizațiunea adevărată, și fără de cari nici unu popor nu poate se avânta spre unu progresu trainicu și folositoriu.

Acum de curându parintele Radu a fostu denuțitu și de Rectoru alu Seminarului arhiepiscopescu latinu din București. Noi sperăm, că parintele Radu și în oficiulu acest'a va lucră totu cu zelulu de până acum spre a formă în România pentru credincioșii de ritulu latinu unu cleru catolicu, care se ținea contu de pozițiunea sa în unu statu independentu, și se nu se considere numai de apendice alu unei biserice din alte state vecine, ci se imbrătișeze interesele statului romanesc cu acea căldură, cu care lucra în această direcțiune tote clerurile catolice din celelalte state europene, și atunci parintele Radu va realiză un'a din dorințele vechi ale țerei, de a vedea adevărat în sinulu său, nu nisce misionari, cari servescu interese străine, ci nisce fii adevărați ai patriei, cari asudă pentru răspândirea adevărului evanghelicu și a bunelor morăvuri creștine.

(Va urmă).

Dr. A. Bunea.

Discursu funebru,

rostitu de profesorulu gimnasialu J. Germanu în 5 Septembrie 1887 la mormentu lui T. Cipariu.

»Omnia cum pereant, virtus est sola perennis«.
Ovid.

Trista adunare!

Sorele resare și apune, resare și apune, și de câte ori apune, totu-deauna și arunca radijele sale îndreptu preste muritori, întărindu-i în sperare, că elu nu apune pentru totu-deauna dinaintea ochiloru lor, ci numai pentru câteva ore, că ei cu atatu mai tare se se bucure de lumin'a lui. Acest'a e cursulu naturalu alu sorelui pusu de Creatoriulu său.

Unu casu analogu aflăm și în viața barbatiloru erudiți și binemeritați, căci și acestia sunt unu sore pentru omenime.

Demni de stima și venerațiune sunt acei barbati, cari iubindu binele și progresulu omenimei, se silescu și lucra din tote puterile spre răspândirea a totu ce e bunu, frumosu, nobilu și salutaru.

Pre barbatulu dotatu cu talente rari, carele face lucruri mirabili, fie că omu de statu, fie pre terenulu artiloru și alu științelor, suntemu datori se-lu stimăm și venerăm; suntemu datori se arătam că-i scim prețiu calitățile cele bune, deca pre lenga acelea are și bunăvoința de-a lucra pentru binele și progresulu omenimei. Asia ar' trebui se fie, dar dorere! în fie-care di vedem unu catu de ingrata e omenimea fatia de bine-facătorii ei. Acestu adevăr a fostu cunoscutu și la cei vechi, de aceea strabunulu Horatiu dice:

„Virtutem incolumem odimus,

„Sublatam ex oculis quaerimus invidi“ (Lib. III. od. 24). Va se dica: urimu pre omenii virtuosi pre catu tempu sunt în viața, îndată înse ce au moritu, i-dorimu cu lacrimi.

Asia este trista adunare! Meritele omeniloru mari adeseori numai după morte sunt recunoscute și apretuite.

Barbatulu nobilu și binemeritatu traesce și după morte în memori'a posterității. Elu nu numai că e admiratu de posteritate, dar are și o influență bine-facătoare asup'a ei prin invetiaturile și adevărurile cuprinse în scrierile sale, prin faptele și opurile sale cele neperitoare.

Unu astu-feliu de barbatu bine-meritatu de biserica și națiune fii repausatulu în domnulu Timoteu Cipariu, fostu canonicu și prepositu capitulariu, ale carui remășițe pămăntesci astăzi le cuprinde în sinulu său mormentu rece.

Timoteu Cipariu, parintele filologiei române, apostolulu romanismului, astăzi nu mai este între cei vii; nobilulu lui sufletu s'a mutat la locuințele eterne.

Timoteu Cipariu, regeneratoriulu limbii române, care a formatu o epocă nouă în literatur'a română, s'a nascutu la anul 1805 în comun'a Pânade, aproape de Blăși. Studiile și le-a facutu la școlile din Blăși; elu încă că tineru și-a castigatu stim'a și iubirea tuturor. Mintea-i ageră și memori'a tenace, însoțită ce o diligență laudabilă, erau admirate atatu de profesori, catu și de conscolarii sei. La anul 1823 absolvî cursulu filosoficu cu celu mai strălucitu succesu; ér la anul 1826 absolvî și cursulu teologicu totu cu asemenea succesu. Îndată după absolvirea cursului teologicu fii numitu de profesoru mai întâiu la gimnasiu, după aceea de dogmatică, mai târziu de filosofie, și în fine de studiulu biblicu și limbile orientale, cari le propuse până în 1855; cându fii numitu de directoru gimnasialu și că atare a condusu cu tactu și înțelepțiune rară acestu institutu în timpuri grele până la anul 1875.

Tactulu finu alu directorului T. Cipariu a scutitu gimnasiulu Blășiului de multe rele, de cari ér amenințiatu; densulu a delaturatu multe pedeci ivite pre calea progresului. Precum că profesorulu asia și că

directoriu, T. Cipariu a fostu pururea la inaltimea misiunei sale. Stimatu de corpulu profesoralu, inbitu de tinerimea studiosa, T. Cipariu a fostu luciferulu conducatoriu alu gimnasiului din Blasiu, care astadi lu-deplange. Densulu a staruitu din tote poterile spre imbunatatirea starei gimnasiului, precum si a profesoriloru, cari varsa lacrimi de recunoscintia pre mormentulu seu. Pentru meritele castigate pe carier'a profesorésca inca la anulu 1842 fu numitu de canonicu la catedrala din locu.

Tote ocupatiunile cele multe si grele nau fostu in stare a-lu abate cá se nu se ingrigésca si pe altu terenu de binele si inaintarea natiunei romane. In timpurile cele mai grele pentru natiunea romana, T. Cipariu apare cá publicistu in „Organulu luminarei“. Elu ia parte cá deputatu la senatulu imperialu din Viena, precum si la diet'a din Sibiiu.

Activitatea literara a repausatului T. Cipariu este cunoscuta toturoru romaniloru, cari se intereséza de limb'a si literatur'a romana. „Principiele de limba“, gramaticelle limbei romane, „Archivulu pentru filologia si istoria“ precum si alte opuri ale sale suntu totu atatia tesauri pretiosi pentru limb'a si literatr'a romana; acestea suntu monumentulu eternu si neperitoriu, cari i voru eternisá memori'a si-i voru face numele nemuritoriu.

Pe repausatulu in Domnulu T. Cipariu lu deplange „Associatiunea transilvana pentru literatura si cultura poporului romanu“, cá pre demnulu si distinsulu ei presiedinte; lu deplange Academi'a romana de sciintie din Bucuresci, ca pre celu mai meritatu si activu membru alu ei; lu deplange Beserica si intréga natiunea romana cá pre celu mai pretiosu clenodiu alu ei.

Cine va da ochiloru mici o fantana de lacrimi, cá se plangu, nu cá Ieremia nefericirile Ierusalimului, ei talentele, virtutile si calitatile eminenti inmortentate deodata cu repausatulu?!

Inainte de a pleca repausatulu pre calea catra eternitate, corpurile profesoralu dela institutele din locu, in semnu de stima si veneratiune, si esprima prin mine condolint'a dicendu: mergi in pace suffete nobilu, si blandu, cá ti-ai implinitu in lume sublim'a-chiamare, lucrandu in sfer'a literaria pentru luminarea gintei tale catu doue generatiuni de omeni, pauséza in sinulu adeverului, unde nu este dorere, intristare si suspinare, ci victia fara de finitu.

Revista.

(Din seminariulu episcopescu gr.-cat. de Gherl'a). La facultatea teologica din acestu seminaru romanu pre anulu c. scol. 1887/8 suntu inserisi 67 alumni tienutori de dieces'a Gherlei.

Institutulu se dotéza din fondulu religionariu alu Ungariei, fiindu sistemisate din acela-si 50 stipendia a 200 fl.,

solutiunea superioriloru seminariali precum si a profesoriloru de S. Teologia in 840 fl. si cuartiru 100 fl. pentru cate unulu.

Localitatea seminariului in lips'a de edificiu propriu e inchiriata pana la anulu 1891, solvinduse din fondulu religionariu cáte 2500 fl. pre anu.

Seminariulu e organizatu intru tote amesuratu recerintieloru. Limba de propunere e romana si latina.

Prelegerile se tienu in 2 bienie cá si in cealealte seminarie provinciale.

Planulu prelegeriloru pre semestrulu I alu anului scol. c. este urmatoriu:

In bieniulu I-lea.

Dreptulu besericescu. Orele pre septemana 9. Manualu: „Enchiriodion Juris Ecclesiae orientalis catholicae“, de Dr. Josifu Papp Szilagyi. Profesoru: Dr. Juliu Simonu.

Teologi'a Pastoralu, in 7 ore pre septemana. Manualu: „Theologia Pastoralis“ de A. Radlinsky in traducere romanésca si acomodatu indigintieloru nostre. Profesoru: Georgiu Pascha licentiatu in sciintiele teologice.

Pedagogi'a. Manualu: „Crescerea poporala“ de Dr. Augustinu Lauranu. Se propune in 2 ore pre septemana prin G. Pascha.

Ritulu besericescu. 2 ore pre septemana. Profesoru: Dr. Joannu Popu.

In bieniulu II-lea.

Teologia dogmatica fundamentala. Pre septemana 9 ore. Manualu: „Praelectiones Theologicae“ de Perrone. Profesoru: Dr. Joannu Popu.

Ermenentic'a biblica. 5 ore septemanarie. Manualu: „Hermeneutica biblica“ de Dr. G. Güntner. Profesoru: Eusebiu Cartice.

Esegesa S. Scripturi a T. N. 4 ore pre septemana. Profesoru acelasi.

Afara de aceste se propune alumbiloru music'a vocale in 3 ore pre septemana prin E. Goes, si cantulu besericescu in 2 ore prin Dr. Joannu Popu. Probele de concinui si catechese se tienu in fia care domineca si serbatore inainte de prandiu si cina.

Ore de recreare si preamlare au Joi si Marti d. m. 2 ore, éra in cealealte dile cate una ora.

Rectorulu institutului e *Demetriu Coroianu* canonicu si cavaleru alu ordului Franciscu Josifu I; V.-rectorulu si Prefectulu studiiloru e Dr. *Juliu Simonu*; éra conducerea alumnatului in cele spirituale e conerediuta directorului spiritualu: *Joannu Geogiu*.

(Denumire). *Filipu Posiuru* teologu absolutu in seminariulu archidiecesanu din Blasiu s'a denumitu de administratoru pentru parochi'a Cosilariului din protopopiatulu Albei Julie, er' *Ambrosiu Aronu* fostulu administratoru alu susu numitei parochie, s'a translocatu totu in ace'a calitate la parochi'a vacanta a Gidveului din protopopiatulu Biei, conferindu-i-se in acel'asi tempu spre administrare si invecinat'a parochia a Balcaciului.

(Insciintiare). In seminariulu teologicu din Blasiu se voru incepe prelectiunile in 21 Octobre a. c.

(Avisu). On. Domni prenumeranti suntu rogati a notifica de tempuriu redactionei schimbarile de domiciliu.

(Rectificare). In numerulu I alu foiei pag. 3 programulu partei besericesci la seri'a penultima in locu de in rubricelle *catolice* e de a se ceti in rubricelle *stabile*.

Partea scolastica.

Non omnis moriar.

La mórtea lui Timoteu Cipariu.

Cladit'-au Grecii dóra cetati de fala pline
Si temple mari si ziduri ciclopice-au ziditu,
Dar' tóta maestri'a cladiriloru heline,
Columnele de marmuru si templele divine
De multu s'au naruitu.

Traiescu numai imagini, hranite de-amintirea
Condeifului istoricu, cá visu numai traiescu:
Dar' cine póte díce, cá le-a peritu marirea?
Ce capu va fi 'nderetnicu se nege nemurirea
Poporului grecescu?

Nu murii tiénu pe-o ginta, cáci murii potu se cada;
Nu ómenii facu neamulu, cáci ei se nascu si moru:
Barbatii numai póta putere si dovada,
Dar' nu prin fieru si lance, ei nu invingu prin spada,
Ci 'nvingu cu mintea loru.

Se nascu, avénu in sufletu mari nobile destinuri;
Traiescu, cá se creeze, si trecu cá nisce regi.
Implénu a lunei goluri, golíndu a marii plinuri,
Ei moru deplânsi de-o ginta si, chiar' se móra in chinuri,
Nici cându nu moru întregi!

Acei'a suntu barbatii, cari potu s'alunge norii
Natiuniloru uitate prin nópte si sub fieru,
Barbati superbi, cari porta menirile-Aurorii
Au largu avénu de vulturu si 'n siru, cá si cocorii,
Ei focu fura din ceru.

Oh, sfântu si 'naltu e darulu, cându ori la care neamuri
Traiescu barbati cu sufletu, cum nóue ne-a trairu
Cipariu, caruntulu duce, purtându a limbei flamuri,
Cátându se lamureasca prin vii si mândre lamuri
Unu graiu imbetránitu.

Cáci I-a trimisu Geniulu luminii, se-si unésca
Puterea cu-ale altoru barbati cu sufletu plinu:
Se caute si se afile, se frânga a lunei masca,
Întregi se ne redecé si ear' se ne renasca
Prin graiu dela Quirinu.

Si-acum resuna tonuri lugubre 'n totu de-alatulu
Pamênturiloru, unde unu graiu gasesci si-unu portu,
Cá varsa lacrimi sipotu totu coltiulu si totu satulu,
Cá gemu la grópa flamuri cernite, cá barbatulu
Natiunii dórme mortu!

Gândirea lui, aprinsa de-a neamului iubire,
Adi dórme 'n glii si dórme întregu avéntulu lui!
Cipariu, carele cauta prin veacuri de-amintire
O limba românesca si-a limbei nóstre fire,
Cipariu de-acuma nu-i!

E mortu Cipariu? Voi spuneti, cá-i mortu? Dar' óre póte
Se móra omulu, care da vieti, care-i trimisu?
Nu-i mortu! In mii de piepturi, in piepturile tóte,
Traiesce elu de-apururi; nici mórtea nu ni-lu scóte
Din pieptu, unde ni-e scrisu!

Trei scânduri si o movila de glii nu potu s'ascunda,
Pe-unu omu iubitu de-o lume pe-unu omu de fapte mari!
Unu neamu întregu, ce plange, sta gata se respunda,
Cá 'n veacu va recunosce cu-o inima profunda.
Pe marele Cipariu!

George Cosbucu.

Educatiunea desvólta si inaltia pre omu.

Educatiunea intelectuala, morala si religiósá inca se
desvólta si inaltia numai la adapostulu activitátei bine întielése
alese si perseverante a educatoriului, aplicându midílocele
de lipsa, escitându, esercitându desvóltându si inobilitându
facultatile eleviloru sei.

Ea se începe dela nascerea baietielului. Mai multu, ea
se începe chiaru dela conceperea lui. Maternologi'a ne
spune, cá dispusetiunea placuta ori neplacuta, in care se
afia mam'a in témpulu începénu dela concepere, pana
dupa-ce încéta laptarea si mai departe, are fórte mare
influintia asupr'a dispusetiuniloru si facultatiloru baietielului.
Esperienti'a constatéza multe urmari triste, ce le tragu
dupa sine tractarile dure si maltractarile întreprinse asupr'a
mameloru in acestea doue perioade, déca le potemu numí
asia. Despre secretulu acest'a se potu convinge parintii
de familie numai se reflecteze asupr'a lui. De ace'a lu- si
lasamu loru. Ací lu- amintimu numai spre orientare, trecénu
mai departe.

Dela surisulu celu de antâiu, ce-lu manifestéza mam'a
baietielului seu, dela cuvéntulu celu de antâiu, cu care
lu- angâna, dela cugetulu celu de antâiu esprimitu cu vóce
delicata, cu care i- inspira si escitéza din adénculu sufe-
tului lui inteligentia, — pana la moral'a cea din urma,
pre carea i-o dá parintele seu ori altulu cinev'a demnu de
acestu nume, atunci cându intra in vieti'a publica, pana
atunci totu ce-i spune omulu, totu ce face pentru elu, si
inaintea lui, totu ce-i demanda se faca, totu ce i-se opresce
se nu faca, atátu in cas'a parintiésca, câtu si in scóla, —
trebuie se fia dísu, facutu, demandatu si opritu cu scopulu
acel'a de a-lu ingrigí, de a-i esercitá, de a-i desvóltá facul-
tatile (darurile) naturali, ce jacu atípíte in sufletulu lui, in
ace'a sperare, cá se faca întrebuintiare de ele in vieti'a
implenindu-si detorintiele, ce le are cátra Domnedieu, cátra
sine si cátra deaprópele seu. Prin acéstea si pana la
acestea lu- petrece pre omu educatiunea. Ea lu- desvólta
si inaltia.

Dara tóte indereptarile acestea asia de multifarie,
tóte invetiaturile acestea atátu de momentuóse trebuie se

fia corespundietorie stărei, poteriloru, inteligentiei si natu-
relului baietiloru. Pentru ace'a educatiunea, acareu cursu
este treptatu si continuu, se imparte dupa progresulu cum
inaintéza prunculu in etate si dupa desvoltarea lui naturala,
in trei perioade diverse, anume:

1. In educatiune de casa, carea se incepe dela
nascerea baietielului si tiene pana la etatea prescrisa de
legile scolastece, dupa cari fia-care trebuie se intre in insti-
tutele publice cá elevu. Unele legi dupa impregiurarile
climatiche de desvoltare pretindu 6, altele 7 ori 8 ani. In
periodulu acest'a veghiéza preste baietielu educatiunea
de casa.

2. In educatiunea primaria, carea se intémpla in
institute publice, si tiene pana la anulu alu 10-lea respec-
tive alu 12-lea.

3. In educatiune secundara (media), care se intende
dela anulu alu 10-lea respective alu 12-lea si tiene pana
la alu 18-lea respective alu 20-lea anu.

Este de observatu cá in tómpulu acest'a opulu edu-
cativei nu se indeplinesce asia regulatu, dupa cum se
indeplinéscu cel'a alu naturei. Sufletulu (facultatile lui)
trebuie continuu se créscu intensivu si se se desvólte cá
si corpulu. Baietulu créscu pre fia-care momentu pana ce
in fine ajunge etatea si statur'a de omu adultu. Din respec-
tulu spiritualu inse i- stau in cale fórtu multe pedeci
triste, cari lu- intrerumpu si conturba in progresulu inte-
lectualu si moralu. Fórtu multi ómeni suntu condamnati
a remané in tóta viéti'a in o copilaria trista. Ce'a ce se
intempla parte in urm'a unei educatiuni false parte rea.

Dupa educatiunea secundara urméza cea superiora,
academica, carea prin incordari mari trebuie se stérge
erorile ori chiaru si vittele insusite prin o educatiune
confusa de mai inainte.

Pre urm'a acestor'a vine scól'a cea mare, scól'a vietiei,
in carea prin ómeni, tempu si impregiurari, prin pasiuni,
interese si cercetári de multe specie, incépe a invetiá de
nou, a face pracsu. Acest'a este institutul celu din urma
de educatiune seau *educatiunea sociala*, pentru-cá o invétiá
in societate si dela societatea in care se invérte. Tenerii
o incepu scól'a acést'a cu intrarea in viéti'a publica. Pro-
gresele, pre cari le face omulu in ea, nu se potu calculá.
Din educatiunea acést'a tragu folosu numai acei'a, cari
s'au pregatitu bine in celea precedente. Ea presupune
facultati desvoltate, judecata matura, sémtimele nobile,
conscientia pura, taría de spiritulu si caracteru tare. In
acést'a i-se infrumsetiéza ínteligeni'a cu prudenti'a, si
caracterulu se intaréscu. Acest'a este adeveratul progresu
intellectualu si moralu alu omului, adeverat'a lui perfectiune,
carea este descoperita toturor'a prin religiune.

De alta data se va espune modulu, cum are se se
intemple desvoltarea dispusetiuniloru si facultatiloru omului?

G. Munteanu.

Despre caracteru.

Ce insemnéza cuvéntulu: *caracteru*? — dupa originea
lui, din limb'a greca, insemnéza pre scurtu: *imprimare*,
intiparire, adeca urm'a, tipulu unui obiectu mai vértosu,
apesatu intru unulu mai móle, prin urmare; *unu semnu*
distinctivu, *batatoriu la ochi*, seau cum amu mai díce: *unu*
firu rosíu, trasu prin una tiesetura alba.

Dupa acést'a definitiune dícemu, cá tóte obiectele
din natura, apoi plántele si animalele, au *caracterulu loru*
propriu, pentru-cá in tóte aflámu semne distinctive proprie,
in tóte câte *unu firu rosíu*, ce nu se afla in altele.

Trecéndu la *caracterulu omului*, dícemu, cá sub acest'a
se íntielegu tóte trasurile, insusirile si calitatile lui speciali
atátu fizice cátu si spirituali si morali, prin cari se distinge
de alte fientie. Cu modulu acest'a ajungemu a destinge
caracterulu omului in genere, seau seau *a genului omenescu*,
in opusetiune cu caracterulu celoru-alalte fientie vietuitorie,
si anume totu, prin ce se inaltia omulu preste animalu
si se deosebescu de elu. Dar' fiendu cá acestu caracteru
a *omenimei in genere* se modifica multu dupa clima, tiera,
religiune, starea culturale, constitutiunea de statu, ocupa-
tiune, modu de vietia si cu unu cuventu dupa totu, ce
póte avé influentia asupra desvoltarei omului, — de ace'a
se nasce si se stabilescu inainte de tóte: *caracterulu*
natiunale.

Pre bas'a ccést'a apoi íntálnimu apoi caractere nu
numai de persóne, ci si *caractere de popóra*, dupa cum
modulu loru de cugetare, de lucrare si de viétiá cuprinde
in sine ceva propriu, speciale, ce nu se afla intru altu
feliu. Mai incolo diferitele clási ale societatei, ramurile
de scientie si de arte, diferitele període ale istoriei, tóte
au avutu si au caracterulu loru, pentru-cá tóte au semnele
loru, — *firulu rosíu distinctivu*, — pre care-lu póte omulu
urmarí si cunósce.

Ce se tiene de *caracterulu personale*, elu cuprinde in
sine facultatile, insusirile fizice, spirituali si morali, adeca
dispusetiunile animei si ale sufletului unei persóne. Acestea
depindu inse éra-si dela multe: parte dela constructiunea
corporale facia cu organismulu spirituale, — asia numitul
temperamentu, — parte dela modulu de a cugetá si judecá,
parte dela etate si in fine dela cultur'a spirituale-morale; —
de ace'a avemu apoi éra-si diferite *caractere personali*.
Mai antáiu *caracterulu barbatescu* seau *de barbatu*, care
dispusetiunile sale interne le manifestéza cu barbatia, si
representéza puterea activa, puterea creatória; apoi *carac-*
terulu femeiescu, in care predomnesce blándeti'a. Barbati
cu dispusetiuni si aplecári femeiesci si éra-si femei cu
insusfri barbatesci suntu mai multu abnormitati.

Bas'a caracterului personale o forméza mai multu
insusfrile si dispusetiunile animei, si ale sufletului. Cu
cátu puterea vointiei, energi'a sufletului, si éra-si perse-
veranti'a in indeplinirea cugetelor, propuselor si con-
vinctiuniloru interne suntu mai víi si mai tari intru una

persóna, cu atâtu si caracterulu aceleia va diferi de alu alteia cu mai pucfna energiá si taría de sufletu. De aci provinu apoi: *caracterele firme si caracterele debile; caracterele constante si caracterele schimbatióse*. Omu de *caracteru firmu si constantu* numimu pre acel'a, care le totu de-a-un'a dupa potentia lucra amesuratu convinctiuniloru sale, si dorintiele si afectiunile sale le supune conscientiei si vointiei sale, adeca face si lucra, ce-i dictéza conscientia si nu voiesce a lucrá in contra conscientiei. De *caracteru debilu si schimbatiósu* numimu pre acei ómeni, cari nu totu de-a-una lucra dupa vointia si conscientia loru, ci, dupa cum se díce, „potu fi portati de nasu de altii“, — le lipsesce adeca taría vointiei si energi'a sufletului.

Debilitatea vointiei si a energiei sufletescei póte duce pre omu pâna la *lips'a de caracteru*, cându omulu ajunge a fi: omu fâra principie, fâra convinctiune si fâra putere de vointia, una jocaría a pasiuniloru sale interne si a influintiiloru esterne — *omú, ne-omú, omú periculosu*. Totu asemenea *fâra caracteru* potemu numi si pre acei ómeni, cari nu din lips'a vointiei si a energiei, ci pentru a satisfacé unei dorintie si ambitiuni personali, nu considera pre nime si nimicu, facu si lucra, dupa cum le vine mai bine si se pórtá, dupa cum suffla vântulu, numai cá se-si ajunga scopulu.

Facia cu debilitatea vointiei si a energiei se póte díce de alta parte, cá si una prea mare taría si energia, cá totu ce trece marginele, degeneréza in escesu, si omulu se face sclavu alu naturei sale nefericite si tiranulu altor'a, — *omú cu capulu a mâna*, ori in bine ori in reu. — Aceste caractere se dícu *vehemente si nefericite*, pentru-cá de multe-ori foculu si precipitarea (grabirea prea repede) le intuneca mintea si judecarea sanetósa si drépta, si in locu de scopulu doritu cu atât'a taría, ajungu la mai mare nenorocire si pentru sine si de multe-ori si pentru altii.

Intre aceste doue extreme, — *caracterulu vehementu si lips'a de caracteru*, — este binecuvântat'a cale de auru, calea midilocia: *caracterulu temperatu*, cându omulu pre-ucegeta, cerne si defige propusele sale amesuratu imprejurariloru si apoi fâra siovaire se nesuesce si se lupta pentru indeplinirea loru.

Un'a dintre dispuetionile si inclinatiunile omului póte se predomnéscá, si de aci se nascu apoi éra-si: *caractere deschise*, ómeni cari, dupa cum se díce, suntu cu anim'a pre buze, si *inchise* (moróse), ómeni, caror'a nu-le scii voi'a si nevoi'a; *caractere dure*, ómeni ciopliti numai cu securea; *caractere blânde*, ómeni, cari sciu judecá pre altii dupa slabitiunile naturei omenescei; *caractere curagiose*, ómeni, cari nu se ferescu de periclu; *caractere fricóse*, cari se temu de tóta tufa (cum e dícal'a); *caractere superbe*, ómeni, cari nu prindu vorba cu totu omulu; *caracte darnice*, ómeni cari si- dau sf camesi'a pentru altii; si in fine *caractere lacome*, ómeni, cari aru inghití tóte.

In urm'a influintiiloru esterne, precum intempleri voióse seau triste, esperientie placute ori amare, seau dupa

starea sanetatei corporali potu se se schimbe si caracterele cele mai tari incátu se nu le mai cunosci pre tîmpu mai scurtu ori mai indelungatu: in viati'a eroiloru celoru mai mari intâlnimu adese momente de slabitiune si descuragiare, la cei slabi de angeru momente de eroismu, la cei superbi bunetate de anima, la cei lacomi libaralitate, de care n'ai fi visatu.

Caracterulu se stabilescé definitivu in anii barbatiei, trasurile lui principali potu fi incátu-va alterate ori schimbate prin influente si impresiuni esterne, inse nu se potu sterge de totu, cá si trasurile faciei. Precum trasurile se marchiaza cu inaintarea in etate, tocmai asia si trasurile fundamentali ale caracterului potu se capete cu tîmpulu una espresiune mai via si batatória la ochi: asia trece de comunu superbi'a in asprime si pofta de domnia, timiditatea in lasitate, eroismulu in temeritate si dispretiulu mortei s. a. Precum aceste directiuni false, tocmai asia se desvólta si se forméza si *caracterulu nobilu* totu mai perfectu: dispuetionea de a face bine se preface in adeverata si curata bunetate de anima si iubire de omenime (filantropia); tractarea blânda in adeverata blândetia si propusulu firmu in adeverata resignatiune.

Nu se póte negá mai departe, cá unii ómeni suntu mai flexibili, mai moi la anima, pre cari i mai poti induplecá si capacítá, altii suntu mai pucinu induplecabili si éra-si altii de locu, neinduplecabili. Acestia din urma, déca nu au avutu parte de una cultura mai inalta, suntu apoi adeverate *naturu de fieru*, ómeni, pre cari nice una intemplantare a vietiei, buna seau rea, nice una stare a sanetatei ori etatei nu póte se-i abata dela propusele loru. Si se te feréscá D.-dieu, cá aplicatiunile unoru astu-feliu de ómeni se nu fia in directiune falsa si rea, cáci atunci cu ast-feliu de ómeni te torturezi de-ti rogi mórtea. De aceste naturi nefericite ne-a pastratu istori'a, dorere! multe esemplarie respingatorie. — Pre de alta parte inse, déca ómenii cu asemenea dispuetionii se impartasiescu de una cultura mai inalta si capeta una adeverata crescere spirituale si morale atunci ei forméza *adeveratele caractere firme si nobile*, cari si, viéti'a si-o punu pentru binele comunu.

Fundamentele caracterului suntu dara diferitele insusiri si dispuetionii ale animei si sufletului. Pentru-cá acete se se desvólte si se prosperéze si anume *in bine* si se forméze *caractere bune, nobile si firme*, midiloculu, amu poté díce unicu, este *educatiunea*, carea, cá si unu gradinariu bunu, grigesce, indrépta si nutresce facultatile si aplicatiunile bune. Potu fi insusirile cui-va cátu de frumóse, fâra educatiune ele mai multu degeneréza decátu prosperéza. Numai prin cultivare potemu scóte ceva bunu chiaru si din pometu sterpu; precându pometulu celu mai grasu, fiindu necultivatulu produce numai buruene si inca cu atâtu mai gróse si mai grase cu cátu e mai bunu paméntulu.

Loculu educatiunei este: *familia si scóla*, cari se ajuta si se completéza un'a pre alt'a, cá si in cultivarea campului diferitele lucruri. Cá alu treilea ajutoriu mai vine apoi in

multe casuri: *esperienți'a*, care se dăce *scol'a practica a vietiei.*, unde omulu invétia *din patiania* si inca de multe ori cu mari si grele probe. Fericitu acel'a care scie invetiá din patiani'a altor'a, si nu ascépta cá din esperinti'a sa propria se-si coréga (indrepte) gresielele.

Pentru unu individu, cá si pentru unu poporu, care aspira la unu venitoriu bunu si inffloritoriu, dintre caracterele insirate — *firulu rosiiu*, — nu póte fi nici unulu mai de doritu decâtu *caracterulu firmu, energicu si temperatu*, care *scie si voiesce* a indeplini scopuri bune, si pentru ace'a ce *voiesce, staruesce* cu *tóta energi'a* (din tóte poterile), inse *temperatu*, adeca alegundu-si tēmpulu, impregiurarile si midilócele acomodate si bine precugetate (chipsuite).

N. Popescu.

Disciplin'a cá factoru alu educatiunei.

Fia-care invetiatoriu, încátu privesce acestea regule disciplinare, trebuie se-si insemne bine celea urmátorie:

Fiendu-cá, precumu am dísu, omulu in copilarie e mai nepotentiosu, dar' totu unadata si mai susceptibilu, urméza de sine, cum-cá guvernarea trebuie se se încépa de tempuriu, atunci cându copilulu nu mai face cea ce trebuie se faca, seau cându face chiaru acea, ce nu trebuie se faca. Si nu este iertatu se inceteze guvernarea pana atunci, pana cându s'a consolidatu caracterulu copilului, adeca atunci cându se scie determiná de sine spre-o viétia morala. Er' fiindu-cá la acést'a judecata morala ajunge copilulu numai cu timpulu si pre incetu, gradatu, urméza de sine cum-cá totu astufeliu trebuie se inceteze si guvernarea invetiatoriului facia de elevii sei.

Atátu guvernarea laesa cátu si cea prea severa, stricta, nu conducu la scopu; si anume cea de antáiu pentru ace'a fiindu-cá lu-lasa pre copilu de capulu seu prea de tempuriu, inainte de a ajunge la o judecata morala (inainte de a poté face de sine deosebire intre cea ce e bunu si reu); ér' guvernarea prea severa nu corespunde scopului, fiindu-cá nu lasa tempu si terenu liberu de activitate copilului nici chiaru atunci, cându e capace de asia ceva. Prin o astufeliu de guvernare gresita apoi elevii usioru si pierdu increderea in sine, devinu indiferenti, neintreprindietori, neinventiosi, retrasi, cu unu cuventu si-pierdu tóta voi'a spre lucru.

Fia-care educatoriul si invetiatoriu asiadara in guvernarea eleviloru sei, fiendu-cá are se suplinésca o judecata morala, trebuie se fia dreptu si prudentu, adeca trebuie se aiba o rutina pedagogica, si nici cându nu este iertatu se purceda in modu arbitrariu. Se pretinda si se faca totu deaun'a numai atât'a si ace'a, ce e de lipsa, ce e in consonantia cu scopulu educatiunei, cu scopulu ce-lu urmaresce disciplin'a.

Precumu in ori-ce lucrare asia si in guvernare scopulu principalu nu se póte ajunge de-o data si indata. Scopulu disciplinei precumu amu vediutu e duplu: celu mai de aprópe se referesce la comportarea, viéti'a esterna, a eleviloru; ér'

scopulu mai departatu la vieti'a loru interna. Déca voimu se ajungemu scopulu primu nu este iertatu se ne uitamu nici de alu doilea; deórece dedarea (obiceiulu) esterna este premis'a necesaria, conditiunea imperativa, bas'a scopului celui internu. Scol'a acea d. e. acarei elevi suntu petulanti, disordinati in totu respectulu, neascultatori s. a., nici odata nu póte se puna fundamentu solidu, nici se desvolte sēmtiulu moralu in elevii sei. Unu atare copilu, pre care nu-lu dedamu, cá se multiemésca pentru binefacerile primite, acel'a nici o data nu vá fi recunoscatoriu.

Cu cátu vomu folosi mai pucine midilóce, cu atât'a ne vomu ajunge mai iute scopulu. Unde-su multe legi, acolo-su multe si transgresiunile. Ce e dreptu atátu in casa, cátu si in scola inca, nu potemu fi fàra de unele dispușetiuni asia numite esterne, s'au regule; numai cátu acestea nu trebuie inmultite fora de nici o cauza. Disciplin'a radimata numai pre regule esterne se póte privi cá o masina, ce se misca s'au silesce din afara. Elevulu trebuie condusu astufeliu, încátu elu insusi se-si dicteze lui si regule si acestea le va impleni elu cu esactitate.

Guvernarea seau disciplin'a, ce comprime activitatea si libertatea individuala a eleviloru, nu conduce la scopu, deorece acést'a libertate trebuie chiar' sustiēnuta, fiindu-cá altu-cumu usioru potu ajunge la credinti'a, cumcá ei suntu pentru regule, nu regulele pentru dēnsii; in modulu acést'a apoi copleșiti din afara de prea multe regule suntu sie-si spre greutate, viéti'a pentru ei e o sarcina. Unu atare elevu, dupa-ce i-sa comprimat odata demnitatea de omu, e cu nepotintia, cá lasatu de sine, se-si ajunga cându-va scopulu, destinatiunea. Pentru-cá nici cându nu va poté se umble pre petiórele sale proprii acel'a, care nu se deprinde si folosesce de ele in copilaria. De unde urméza asiadara, cumcá fia-care invetiatoriu si educatoriul numai atunci si acolo se-si guverneze copii lui incredintiati, cându si unde o reclama acést'a cu urgentia scopulu duplu alu disciplinei. — Gresiescu toti acei invetiatori asiadara, cari trecu marginele cu dispușetiunile loru disciplinare, urmá-rindu pasiu de pasiu tóta misicarea eleviloru sei fàra de a avé cauza justa; de óre-ce prin acést'a procedura imprudenta guvernarea si-pierde influinti'a sa binefacutória asupr'a formarei caracterului.

Se dămu asiadara libertate eleviloru nostri, încátu o sciu folosi si o si folosescu intr'unu modu rationalu.

Precum amu vediutu din celea díse pâna aci, midilócele pedagogice pentru sustiēnerea disciplinei suntu multe. Dar' pentru ace'a nu este iertatu, cá se se foloséca prea multe, nici tóte de-odata. Pentru ace'a gresiescu toti aceia, cari fàra de a asceptá efectulu midilocului deja intrebuintiatu si recurgu la unulu nou. Acést'a schimbare neprecugetata si- are de urmare naturala impregiurarea ace'a, cá respectivulu invetiatoriu in celu mai scurtu tēmpu va folosi, si inca fàra de a ajunge la scopu, tóte acelea midilóce; si in urma apoi va crede, cumcá elevii sei nu se mai potu indreptá, desperéza si abdice de ei.

In cursulu educatiunei obvinu adese-ori si unele momente, cari la aparintia suntu neinsemnate, er' in realitate inse nu suntu neesentiali. Pentru ace'a invetiatoriulu si in aceste lucruri la aparintia mici inca trbeue se fia precugetatu, prudentu. Pentru-că din micu se face mare; fia-care pecatu mai mare si- are inceputulu dela o eróre mica, — Datin'a (obiceiu) rea intru atât'a se inradacineza in inim'a omului, încātu lu- insotiesce in totu cursulu vietiei; si desi pôte in sine e unu lucru pucinu esentialu, cu tôte acestea datin'a remane datina. — De sine se intielege inse, că desi invetiatoriulu trebue se tiēna in evidintia si unele lucruri mai bagatele, cu tôte acestea încātu acestea suntu si remānu neesentiali, se nu puna pre ele prea mare pondu.

Mai departe disciplin'a trebue se fia conforma etatii si gradului de desvoltare a eleviloru. Pentru-că altu-cumu trebue tractati elevii din clasele elementarie si éra altu-cumu cei din clasele superióre.

Fia-care invetiatoriu asiadara, — decumva dispuestiunile sale remānu fāra efectu seau pôte conducu chiaru la unu resultatu ne-asteptatu, contrariu, — are se cerce caus'a mai vĕrtosu in procedur'a s'a gresita, in alegerea si aplicarea rea a midlóciloru disciplinare; si numai in locul alu doile in unele impregiurari esterne.

Invetiatoriulu in fine nu este iertatu, că se céra ajutoriu strainu in guvernarea filoru sei. Pentru ace'a abia esista vre-o fientia mai demna de compatimitu, decātu unu atare invetiatoriu, care si in lucrurile cele mai mici referitórie la disciplina cere ajutoriulu directiunei seau chiaru a senatului scolasticu. Invetiatoriulu este pentru elevu o auctoritate, er' iubirea este o consecintia. Dar' precum elevulu iubescce pre invetiatoriulu seu numai pâna atunei, pâna cându e convinsu despre bunavointi'a aceluia: totu asemenea lu- considera de auctoritate éra numai pâna atunei, pâna cându aceluia si-o scie sustiēné. Pre câtu de usioru este pentru unu invetiatoriu si educatoriulu se-si cāstige auctoritatea si iubirea eleviloru sei, totu asia de usioru le pôte si pierde. Pentru-că susceptibilitatea copilului e atâtu de mare încātu si prin descoperirea unei slabituni, portare fāra tactu, usioru se pôte, că invetiatoriulu se-si pierda auctoritatea si iubirea eleviloru sei. Er' fāra de auctoritate si iubire nu va poté mantiné disciplina, si cu atâtu mai pucinu educá.

(Va urmá)

J. F. Negrutiu.

Pendululu si orologiulu.

Prelegere practica din fisica.

(Dupa V. Suppan).

Prelegerea acést'a se pôte luá in a VI-a clase a scolei poporale elementarie seau in a IV-a clase a scolei civile. Se presupune, că scolarii cunosc de ja fenomenele gravitatiunei, a rotei cu sulu, a planului plecatu, a caderei libere si a impotintiei corpuriloru.

Avēndu in vedere principiulu concentrarei, pendululu lu- aducemu in legatura cu mesurarea tēmpului prin orologiulu. In instructiunea geografiei seau a altui obiectu de invetiamentu securu a fostu vorba despre diferitele orologie precum: orologiulu de sóre, de nesipu, de apa, de parete, de posunariu, de turnu. Se ne conducemu elevii in turnu, unde se afla orologiulu, la unu orologieriu, seau se ducemu in scóla unu orologiulu de parete, că se pôta contemplá constructiunea aceluia. Afara de ace'a se-i provocamu că se contemple bine tôte orologiele, câte le vedu; se compareze amblarea mai multoru orologie; se numere, că câte oscilatiuni face orologiulu in anumitu tēmpu. Ocasionalu se-i facemu atenti la oscilatiunile, ce le observa d. e. la gimnastica, la clopotu, la lampele acatiate, la huitiu.

Pentru instructiune se avemu la indemana unu orologiulu de parete, ce se pôte descompune usioru, unu orologiulu de posunariu, orologie cu pendulu de lungime diferita, seau deca n'amu avé de acestea, se facemu pendulu din acia etc.

Că scopu potemu pune urmatóri'a intrebare: Ce e de facutu, deca orologiulu intārdia seau grabescce?"

S'ar' poté espune scopulu si altu-cum, inse aci ne inmarginimu la pracsu.

Gradulu I. (Pregatire) Dupa repetirea intrebarei de susu, scolarii voru respunde cam in modulu urmatoriu: Orologiulu (aretatoriulu) trebue regulatu in tóta díu'a; trebue tramisu la orologieriu; trebue unu mai bine; trebue pusu pondu mai mare; disculu dela pendulu trebue impinsu mai insusu seau trasu mai diosu.

Valorea diferiteloru respunsuri trebue adusa in consciēnti'a scolariiloru, spre a ne convinge, că au respunsu cu seau fāra judecata. Cumcă celea de antāiu doue respunsuri nu resova intrebarea le potemu aretá usioru, seriosu deci numai despre cele-alalte respunsuri pote fi vorba. Intrebāndu dupa „cauzele“ respunsuriloru vomu audí că: rótele se invĕrtesc cu atâtu mai usioru cu câtu suntu unse mai bine; deca n'am unu orologiulu mai multu tēmpu, seau deca oleulu s'au uscatu, orologiulu sta. Cu câtu e mai mare poterea, ce influintieza asupr'a róteloru, cu atâtu mai iute si mai usioru se invĕrtesc. (Esemple: mor'a, vĕrtejulu de redicatu). Pendululu dela orologiulu din turnu e forte greu, prin urmare oscilēza incetu. — Pendululu lungu oscileza incetu, celu scurtu iute.

Care e corecta din cauzele aduse înainte vomu vedé. Atātu e securu, că orologiulu care intārdia seau grabescce nu e in ordine, seau celu pucinu o parte a aceluia nu e in ordine. Că se vedemu care parte a orologiului causesa āmblarea neregulata mai înainte de tôte se vedemu partile aceluia.

(Unu scolariulu descrie orologiulu). Orologiulu are o tabla, pre care-su numerii dela 1—12; acesti'a insemnéza óre. Intre acesti'a vedemu totu câte 5—5 linie; acestea insemnéza minutele. Pre unele orologie se mai afla o tabla mica de numeri cu 60 de linie; acestea insemneza secunde.

Pre tabl'a de numeri se misica 2 seau 3 aretătorie: de ore, minute si secunde. Pre o catena seau sinoru este acatiatu unu pondu. (Doue seau trei ponduri). Pondulu acest'a din cându in cându trebue trasu susu, altu-cumu orologiulu va stá. Tote orologiele de parete au pendulu. Acest'a consta dintr'o ruda subtire de fieru (drotu, lemnu) si dintr'unu discu greu de arama, care cu ajutoriulu unui siurubu se pote impinge mai in susu seau mai in diosu. La unele orologie pre partea din dreptu a capacului cam pre la capetulu superioru a pendululu vedemu unu arcu impartitu. Déca sta orologiulu, atunci pendululu areta pre lini'a cea din midilocu a arcului, déca âmbra atunci pendululu face oscilatiuni in amendoue partile preste unu numeru egale de linie. Déca orologiulu e asiediatu pedisiu pre parete, pendululu nu sta pre lini'a cea din midilocu a arcului; baterea orologiului nu e uniforma, si in scurtu tîmpu sta. La orologiele mai eftine arculu acest'a lipsesce. Acestea cându se punu pre parete pâna atunci se misica in drépt'a si in stêng'a, pâna cându baterea e uniforma.

Arculu póte se fia si in partea inferioara a capacului. La orologieriu amu vediutu orologie, cari aveáu pendulu constatoriu din mai multe bătisóre. Bătisórele din afara suntu de fieru, celea din midilocu de arama galbena seau zincu. Orogieele din turnu de regula au pendulu lungu cu discu greu. Pendululu dela orologiulu din turnu intr'o minuta face atâtea oscilatiuni (se spune cu numerulu), celu dela orologiulu de parete face atâtea (cu numerulu). Insemmati-ve bine: O oscilatiune e numeru dela pusetiunea cea mai inalta pâna la urmatori'a pusetiune mai inalta (adeca una scoborire si una suire a discului). Tîmpulu, in care pendululu face o oscilatiune, se numesce tîmpulu oscilatiunei. (Repetire). Numerulu, care ne areta, câte oscilatiuni a facutu pendululu intr'unu anumitu tîmpu se numesce numerulu oscilatiunei. (Deprindere: pendululu dela orologiulu din turnu intr'o minuta face 60 de oscilatiuni: deci tîmpulu oscilatiunei e $= 60 : 10 = 6$ etc.) Numiti alte obiecte, la cari potemu observá oscilatiuni cá si la pendulu! Campanele, clopotielulu acatiatu la porta seau pre grumadiulu viteloru, huitiulu, mânele omului cându âmbra, corpulu omului la gimnastica, candelaburul, puntea dela cumpene etc.

Unde cade centrulu greutatii la corpurile acatiate, cari suntu in repausu? Centrulu greutatii cade perpendicularu sub punctulu de acatiare.

Déca misicamu corpulu acatiatu, atunci centrulu greutatii se redica in susu, gravitatiunea éra lu- atrage in diosu.

Atare oscilatiuni, cá si la pendulu observamu la tare multe corpuri, inse déca vorbimu despre oscilatiuni, intielegemu numai pendululu facutu seau dintr'o bătisóra, de care este acatiatu unu corpu greu, seau dintr'o acia de care asemenea e legatu unu corpu greu. Ambele specii suntu acatiate astu-feliu, încátu potu oscilá usioru. Bătisór'a seau aci'a cându suntu in repausu stau perpendicularu.

Cátu tîmpu osciléza unu pendulu misicatu? Tîmpulu e variu. Pendululu unui orologiu osciléza pâna atunci, pâna cându e trasu orologiulu. Pendululu acatiatu liberu dupa unu anumitu tîmpu incetéza de a mai oscilá, si inca pendululu mai scurtu mai curundu decâtu celu mai lungu, celu impinsu mai tare mai târdu decâtu celu abia atinsu.

Poteti esplicá, pentru-ce nu vine indata in repausu pendululu acatiatu atunci, cându ajunge in pusetiunea cea mai adénca? — Din caus'a impotentiei corpuriloru; corpulu remâne in misicarea ce o-a primitu, déca nu-i sta in cale nici unu obstaculu.

Ce poteri influintiéza asupr'a pendululu misicatu? Mai antaiu poterea muschiloru (poterea acceleratória), care misica pendululu din pusetiunea sa perpendiculara; atunci apoi incepe a lucrá gravitatiunea, care atrage in diosu pendululu. Cându cade inapoi corpulu primesce ore-care acceleritate, carea cresce pâna la punctulu celu mai adénca. Aci gravitatiunea nu mai póte misicá corpulu; acest'a inse in urm'a impotentiei inaintéza mai departe. Indata ce e trecutu corpulu preste punctulu celu mai adénca gravitatiunea incepe a lucrá si-lu atrage indereptu. Corpulu deci numai pâna atunci se póte redicá, pâna cându gravitatiunea a nimicitu tóta acceleritatea aceluia, cându apoi cade indereptu. Influinti'a gravitatiunei pre ambe partile amplitudinei e egala, de ace'a ambe diumetatile amplitudinei suntu egale.

Pentru-ce nu osciléza de a pururea pendululu acatiatu liberu? Pentru-cá frecarea si opunerea aerului lu- impiedeca; pentru ace'a fia-care amplitudine urmatória este mai mica decâtu cea precedenta. Déca vremu cá se nu stée, atunci trebue se-lu inieptamu din cându in cându. Cine iniepta pendululu orologiului? Inieptarea prima o face omulu, cele-alalte pondulu seau cord'a (resortulu). Acestea punu in misicare rótele orologiului. Caten'a seau sinorulu, pre care depinde pondulu este infasiuratu in giurulu unei osie, pre carea o invêrtesce. Pre osi'a acést'a este intarita o róta, care are nisce masele. De-asupr'a rótei este asia numit'a anghira, a carei masele se imbuca cu maselele rótei. De câte-ori se acatia ore-care masea a anghirei in maselele rótei, de atâtea-ori încéta acést'a de a se misicá. Inse atunci anghir'a primesce o inieptare. Fiindu-cá cu anghir'a este impreunatu cu pendululu, acest'a inca este inieptatu.

Inieptarile acestea le potemu audi (ticu-facu).

Fiindu-cá la tóte orologiele de parete si de turnu este pendulu, acest'a de securu este o parte esentiala a orologiului. Ore care este chiamarea pendululu?

Pendululu pentru ace'a e la orologiu, cá cu acel'a se pornimu orologiulu. Déca amu opritu pendululu sta si anghir'a, acést'a apoi se acatia intr'o masea a rótei si o opresce si pre acést'a. Déca inieptamu pendululu se misica si anghir'a, atunci scapa si rôt'a, si fiindu-cá o trage pondulu acést'a se invêrtesce.

Inse pendululu trebuie se aiba si alta chiamare; pentru-că orologiulu lu- potemu oprí si altu-cum d. e. déca luamu diosu pondulu. Ore cum s'ar' invêrtí rôt'a, déca amu scóte din orologiu anghir'a?

Fórte iute si fàra incetare. Pondulu asia de repede s'ar' scoborí, încâtu n'am poté oprí orologiulu. (Scolarii póte ar' ghici si ace'a, că misicarea rótei si a pondului ar' fi accelerata).

Pentru-ce e pusu asia disculu pendulului, cá acel'a se se póta mutá in susu si in diosu? Schimba-se numerulu oscilatiuniloru prin mutarea discului? Pentru ce se schimba?

N'am poté face si altu-cum cá se âmble orologiulu mai incetu seau mai iute?

Probabilu, că amu poté prin marirea seau micsiorarea pondului, déca acest'a acceleréza oscilatiunile pendulului. Seau póte asia, că la pendulu amu pune pondu (discu) mai mare seau mai micu; căci atunci pondulu trebuie se misice greutate mai mica.

P. Ungureanu.

(Va urmá).

Intrebuintiarea gutuielor.

Dupa-ce in anulu acest'a s'au facutu multe gutuie si dupa ce chiar' acum e tempulu se le culegemu, credu, că este la locu a serie ceva despre intrebuintiarea loru. — Gutuiele se potu pregatí in diferite moduri, si e de insemnatu, că la nici unu feliu de pome nu costa asia pucinu pregatirea cá la gutuie.

Din ele se pregatesce: *Casiu*, *Compotu cu mustu*, *ori cu sacharu*, *Dulcetia*, *Crem*, *Recituri s'au Zultiu*. *Casiulu de Gutuie se pregatesce asia*: Curatia gutuiele de cója, le tai felii, le puni in apa rece; dupa ace'a le puni se fierba cu apa, pana su-fierte bine, le stracuri prin sita, si apoi 1 litra de zama de gutuie, si cu 1 de sacharu le puni se fierba pana-su gróse bine, mai bagi mandule taiate subtiri s'au nucí ori alune taiate meruntu, zam'a dela o Citrona, si cogi'a dela o jumetate de Citrona, taiate subtiri, séu se póte pune in locu de cógia de Citrona, Vanilia de 4 cr.; unu taiariu cufundosu se uda cu apa rece si fierbêndu gutuiele, se tórna in taiariu, de 3 degete de latu, se pune la unu locu sbicitu se se usuce bine.

Compotu de gutuie fierte in mustu: se fierbe mustu pana ce se ingrósia, puni Vanilia pentru gustu; gutuiele taiate felii subtiri se punu se fierba in mustu pana ce se inmóie pucinu; le scoti in stiel'a de dulcetia, torni mustu fierbêndu pre ele, le legi bine, le mai puni pucinu in relu, (se intielege se fie foculu stemperatu).

Asemenea se fierbe si *Compotulu de gutuie cu sacharu*: la $\frac{1}{2}$ Kilo de sacharu 1 patrariu de apa fierbe pana se ingrósia pucinu; se punu gutuiele taiate felii si togma asia se face cá la celu cu mustu. — *Dulcetia de gutuie*: se punu se fierba gutuie curatite, taiate felii cu apa pana ce se inmóie; dupa acei'a se punu pana in cealalta di se se limpediesca; apoi puni la $\frac{1}{3}$ Kilo de sacharu 2 patrare

din zam'a de gutuie si o fierbi pana ce se ingrósia cá si la alt'a dulcetia.

Cremu de gutuie: fierbi 1 patrariu de lapte, candu fierbe freci 6 galbinusie de ou, le puni in lapte, puni 1 patrariu de zama grosa de gutuie; sacharu se se puna atât'a, câtu se fia dulce bine, puni 2 loti de gelatina, le stracuri prin sita, le puni se se recéscă si in data ce s'a recitu pucinu, bagi spuma de la 4 oua, ori spuma de lapte, udi o forma cu apa rece, torni Crema in forma, o puni form'a in apa rece.

Zultiu s'au recituri de gutuie: 8 gutuie le fierbi in apa, pana ce se inmóie pucinu, le razaluesci, si le bagi in sirupu de sacharu rece fiertu din 12 loti de sacharu, 2 loti de gelatina disolvata in pucina apa fierbêndu, Iasi se aboresca form'a, torni zultiu in ea si o puni in apa rece s'au ghiacia.

Cum se pregatesce lictariu din fructele trandafirului selbatecu? Fierbi in apa fructele bine, le stracuri si puni la $\frac{1}{2}$ Kilo de zacharu, 6 patrare de zama, vanilie de 4 cr. o fierbi pana ce va fi grosa cá lictariulu de prune.

V.....a

Mierea.

Albinele estragu mierea din plânte, despre cari scimu, că contienu in sine una multime de materie alimentarie. Acestea materie dar' se afla adunate in miere si cu dreptu cuventu si in lapte, deunde potemu afirmá, că intre tote alimentele loculu primu lu-ocupa laptele si mierea. Acestea doue alimente le obtinemu din oficin'a naturei in stare curata; cu acestea si altele de soiulu loru se nutriáu omenii in anticitate, pentru ace'a, precum spune istori'a si traditiunea, acelia erau mai tari si traiáu mai multu, pre cându traiulu de adi, alimentele si respective mâncarile moderne si falsificate derima stomachulu si strica sanetatea. — Asiadara este consultu, se ne intorcemu la medie alimentarie mai simple si naturali precumu este si *mierea*, carea este usioru de digerat, e nutritória si de unu gustu placutu. — Ea se preface in omu sânge adeveratu, pentru-că n'are sgura; si acést'a se pote esplicá deacolo, că regin'a — mat'e — in tota viet'i'a ei se nutresce numai cu miere, sgura inse nu escreteze; de altmintrelea ea n'are anus. — Ce se face dar' cu mierea? se preface in sânge si mai departe sângele in pârti constitutive de ale corpului. Numai câtu este de observatu, că regin'a se nutresce cu miere curata, naturala, nefalsificata. Turistulu tirolesu si helvatianu, cându pereurge muntii, se nutresce cu miere, pentru-că numai ace'a i-da poterea necesaria, perseveranti'a.

Deci potemu insirá mierea intre alimentele nostre de tote dilele; ma se pote dice, că mierea e si medicina in multe bóle, precum spunu, chiar' si in contra diphteritisului se folosese inca din tempuri vechi, precumu o adeveresca acést'a „analele din 1217 a misericordianelor din Achen. In postulu mare din 1217 s'a latitu in totu tienutulu unu

morbu necunoscutu, in care gîtulu si inghititoarea omeniloru cá si cându ar' fi fostu obdusa cu mucediela. Nu poteáu mancă, bé, simtiáu doreri si fierbintielî si in 8 luni in giurulu Basel au muritu la 2000 omeni; — asemenea dela Bavaria, pana la Elsas au muritu forte multi. — Nu cunosceáu neci unu feliu de medicina in contra acestui morbu, pana candu in fine au aflatu, că acel'a, care voiesce se se vindece, trebue se-si frece pana la sângerare gur'a, gîtulu si apoi se le unga cu miere.

Morbulu aici descrisu se unesce cu proprietatile diphteritisului.

Se sapamu in giurulu pomiloru.

Cine n'a observatu, că pomii si mai alesu prunii, in giurulu caror'a s'a intielinitu pamentulu, stagneza in crescere, li-se usuca ramii si încâti-va ani se prapadescu. — Acést'a o cauzaza intielenirea, deci pentru a scuti pomii in contra acestei atrofiari, e bine si de lipsa, cá tomn'a se se sape in giurulu pomiloru in estensiune celu pucinu de unu metru. In fierbantiel'a verei pomulu are necesitate de multa apa, pentru acea trebue se ne ingrigimu, cá stratulu inferioru a solului se sbé in sine unu cuantu suficientu cu ocaziunea ploiloru abundante; cea ce cu atâtu e mai de lipsa atunci, cându stratulu superioru alu solului este intielinitu, deorece e deplinu eronata parerea, că solulu e scutitu de evaporare prin tielina, dupa ce este constatatu, că solulu intielinitu evaporaza mai multa umediala, decâtu celu neintielinitu.

Sá demonstratu prin esperintia, că in decursu de 5 luni de vera a evaporatu de pe unu jugeru intielinitu cu 800' cubice mai multu, de câtu de pre altulu neintielinitu, carele pre calca capilaritatei nu pote evaporá atâta apa, câtu evaporaza frundiela. Solulu intielinitu pentru acea areta mai umedu, printru-că radecinele sugandu umediela din straturile inferioare, o parte din ace'a o dau stratului superioru. — Marimea evaporarei depinde multu si dela natur'a solului, că-ce multu difere de es. solulu argilosu de celu humosu etc. Pentru pomi altu cumu este daunatiosa nu numai tielin'a, ci ori si care alt'a planta, acarei radecini strabatu afundu seau suntu dese, deunde nu este consultu a semená printre pomi lutiarna, morcovi, napi, etc.

De multe ori se intempla de pomi frumosi si bine crescuti nu rodescu, si acést'a o vedemu mai alesu la peri si meri. In casulu acest'a se pote ajutá asia, că la unu pomu de 8—10 ani sapamu in giuru de trunchiu la una distantia de 1½—2 metrii unu siantiu latu de doua arsieua si afundu de 1—1½ metru, si taiamu radecinele, ce cadu in calea saparei, apoi astupamu siantiu cu pamentu mai slabu. — Acést'a lucrare inca se se face tomn'a. Dupa caderea frundiiloru e bine se se unga pomii cu varu subtiatu, printru-că se-i scutimu in contra insectelor, ce cauta refugiu prin coj'a loru si in contra reului, celu cauzaza iern'a temperatur'a alternanta; cand adeca frigulu se schimba cu

caldur'a; in care casu cu deosebire partea de catra sudu a pomului suferé multu, cea ce se pote vedé pre coj'a cea sfârticata in acea parte.

Deea cuiv'a nu-i vine bine la ochi colorea alba a varului, atunci pote mestecá in elu funingine, cenusia, lutu si balega, tote acestea astfelu amestecate, in câtu se resulte din ele una ciruiala, carea cu ajutorulu unei perie se se pota unge pre trunchiulu pomiloru. — Acést'a scutesce pomii si in contra iepuriloru.

Anunciu.

La gimnasiulu si institutul preparandiale din Blasiu, **Vineri in 21 Octobru st. n. se voru reincepe prelectiunile** intrerupte din caus'a morbului difteritis. De cumv'a in cutare comuna ar' grasá ver unu morbu lipitosu, scolariulu ori scolarii dela numitele institute de invetiamentu din acelea comune, se nu vina la cursu, pana dupa încetarea morbului contagiosu.

Scol'a de fetitie, precum si celea normali, inca nu se voru redeschide.

Directiunea.

Concursu.

Pentru statiunile de cantoru-docente din parohiele *Inocu* si *Ciugudulu-de-susu* in protopopiatulu Ariesiului devenite vacante se escrie, concursu cu terminulu pre 31 Octobru a. c.

Emolumintele impreunate: 1. Cu statiunea din Inocu suntu: a) 112 fl. v. a. in bani din repartitiune pre poporu; b) 26 metrete cucuruza cu grautiulu a 70 cr. 16 fl. 20 cr. v. a.; c) 26 dile de lucru a 40 cr. 10 fl. 40 cr. v. a.; d) Tertialitate din venitele stolari 14 fl. 60 cr. v. a.; e) Usufruptulu proprietatei cantoralu 4 fl. v. a.; f) Arend'a cemeteriului esternu 36 fl. v. a.; g) Gradin'a scolei si unu agru 6 fl. v. a.; h) Cuartiru liberu in edificiulu scolei, unde cantoru-docentele e si obligatu a locuí. — ér'

2. Cu statiunea din Ciugudulu-de-susu suntu: a) in bani 100 fl. v. a. din repartitiune pre poporu; b) Usufruptulu aloru 13 jugere 655 org. □ proprietate 60 fl. v. a.; c) Din Fundatiunea scolei 20 fl. v. a.; d) Tertialitatea din venitele stolare 20 fl. v. a.; e) Cuartiru liberu in edificiulu scolei si folosirea gradinei de legumi.

Concurentii la aceste statiuni voru avé de a-si asterne suplicele sale concursuali pana la terminulu suprafiptu, provideute cu carte de botezu, atestatele despre absolvirea cursulu pedagogicu in vre-unu institutu preparandialu publicu, despre depunerea esamenulu de calificatiune docentala si ocupatiunea de pana acum, precum si cu atestate despre portarea morale si scienti'a tipiculu si a cantariloru s. nostre baserice gr.-cat., cari tote voru fi de a se asterne la oficiulu protopopescu susmentionatu de unde se voru face necesariile dispusetiuni pentru candidarea la aceste statiuni, amesuratu determinatiuniloru Regulamentulu scolicu archi-diecesanu de sub N-rulu consistoriale 3261/1867 partea II. capu VI. §. 71 pagin'a 19.

Avisu. In gradin'a gimnasia din Blasiu se afla de vendutu altoi (mai alesu meri), si fragari. Pretiulu unui esemplariu din altoi e 30 — 40 cr. v. a. dupa marime; ér' a unui esemplariu din fragari e 10 — 15 cr. v. a.